

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ความเป็นมา

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ บนฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ด้วยศักยภาพของประเทศ และกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษา ภายใต้นโยบายระยะเวลา 2 ปี คือ พ.ศ. 2555 – 2556 โดยวิเคราะห์ความสามารถและศักยภาพของพื้นที่ ในด้านต่าง ๆ คือ ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ ศักยภาพของพื้นที่ตามลักษณะภูมิอากาศ ศักยภาพของภูมิประเทศ และทำเลที่ตั้งแต่ละพื้นที่ ศักยภาพของศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตของแต่ละพื้นที่ และ ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจถึงสมรรถนะความสามารถของตนเอง ทั้งที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อน ในขณะเดียวกันจะต้องเรียนรู้ในศักยภาพนานาประเทศ ใน 5 ภูมิภาค เกี่ยวกับศักยภาพ ความต้องการ วิถีความเป็นอยู่ของประชาชนในกลุ่มที่ตนเองจะเข้าไปติดต่อปฏิสัมพันธ์ ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ อันจะนำมาสู่การออกแบบการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีอาชีพ มีรายได้ ผ่านกลุ่มอาชีพใหม่ 5 กลุ่ม คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และด้านบริหารจัดการและการบริการ

สำนักงาน กสศ. จึงได้ทบทวนการดำเนินงานในการจัดการศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และจัดทำแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ ให้สถานศึกษานำไปใช้ในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองนโยบายการศึกษาเพื่อการมีงานทำของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. หลักการ

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสถานศึกษาต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและมีทักษะด้านอาชีพ เพื่อการมีงานทำ

2. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสถานศึกษามีจุดหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทรอบๆ ตัวผู้เรียนในด้านต่างๆ คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านภูมิอากาศ ด้านภูมิประเทศและทำเลที่ตั้ง ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต และด้านทรัพยากรมนุษย์ในแต่ละพื้นที่

3. โครงสร้างหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็นสามระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีองค์ประกอบ ดังนี้

3.1 สารการเรียนรู้ มีสารการเรียนรู้ 5 สาร ได้แก่ สารทักษะการเรียนรู้ สารความรู้พื้นฐาน สารการประกอบอาชีพ สารทักษะการดำเนินชีวิต และสารการพัฒนาสังคม

3.2 จำนวนหน่วยกิต ระดับประถมศึกษา ต้องเรียนให้ครบ 48 หน่วยกิต ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนให้ครบ 56 หน่วยกิต และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนให้ครบ 76 หน่วยกิต

3.3 วิชาบังคับและวิชาเลือก วิชาบังคับเป็นวิชาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนให้ครบทุกรายวิชาตามโครงสร้างหลักสูตรในแต่ละระดับ ส่วนวิชาเลือก เป็นวิชาที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรายวิชาต่างๆ ได้ตามความต้องการ และความสนใจ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายทางการเรียนของตนเอง ซึ่งจะต้องเรียนให้ครบตามจำนวนหน่วยกิต ที่กำหนดในแต่ละระดับ

3.4 กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้เรียนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชนและสังคม ซึ่งผู้เรียนต้องทำกิจกรรมดังกล่าวไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ที่	สารการเรียนรู้	จำนวนหน่วยกิต					
		ประถม		ม.ต้น		ม.ปลาย	
		บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
1	ทักษะการเรียนรู้	5		5		5	
2	ความรู้พื้นฐาน	12		16		20	
3	การประกอบอาชีพ	8		8		8	
4	ทักษะการดำเนินชีวิต	5		5		5	
5	การพัฒนาสังคม	6		6		6	
รวม		36	12	40	16	44	32
		48 นก.		56 นก.		76 นก.	
กพช.		100 ชม.		100 ชม.		100 ชม.	

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่มีความหลากหลาย ทั้งเพื่อการประกอบอาชีพ การเรียนต่อ หรือการเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับที่สูงขึ้น และการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ

จึงกำหนดจำนวนหน่วยกิตของวิชาเลือกในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้จำนวน 12, 16 และ 32 หน่วยกิต คิดเป็น ร้อยละ 25,30 และ 42 ตามลำดับ ของจำนวนหน่วยกิตทั้งหมด ในแต่ละระดับการศึกษา

การกำหนดหน่วยกิตในวิชาเลือกไว้จำนวนมาก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียน รายวิชาตามที่ตนเองสนใจ ได้มากเพียงพอที่จะพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

ในปีงบประมาณ 2555 นโยบายด้านการศึกษาได้มุ่งเน้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาชน ให้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงและมั่นคง มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สำนักงาน กศน.ได้ปรับปรุงสาระการเรียนรู้ 5 กลุ่มสาระ ในรายวิชาบังคับ จำนวน 35 รายวิชา ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสอดคล้องและเพิ่มเติมเนื้อหาด้านอาชีพที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพ 5 ด้าน และสัมพันธ์กับกลุ่มอาชีพ ใหม่ 5 กลุ่ม ดังนี้

สาระ/รายวิชา	ประถม	ม.ต้น	ม.ปลาย	หมายเหตุ
สาระความรู้พื้นฐาน				
1. ภาษาไทย	✓	✓	✓	- ปรับเพิ่มอีก 1 บท
2. ภาษาอังกฤษ	✓	✓	✓	- ปรับเพิ่มอีก 1 บท
3. คณิตศาสตร์	-	✓	✓	- ปรับเพิ่มอีก 1 บท
4.- วิทยาศาสตร์	✓	✓	✓	- ปรับสอดคล้องในเรื่องทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และ - ปรับเพิ่มอีก 1 บท
สาระทักษะการเรียนรู้				
5. ทักษะการเรียนรู้	✓	✓	✓	- ปรับเพิ่มอีก 1 บท
สาระทักษะการดำเนินชีวิต				
6. สุขศึกษา	✓	✓	✓	- ปรับเพิ่มอีก 1 บท
7. ศิลปศึกษา	✓	✓	✓	- ปรับเพิ่มอีก 1 บท
8. เศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	- ประถม ปรับเพิ่มอีก 1 บท - ม.ต้น ปรับสอดคล้อง - ม.ปลาย ปรับเพิ่มอีก 1 บท
สาระการพัฒนาสังคม				
9. ศาสนา และหน้าที่พลเมือง	-	-	-	
10. สังคมศึกษา	✓	✓	-	- ปรับสอดคล้องและเพิ่มเนื้อหา 1 เรื่อง

สาระ/รายวิชา	ประถม	ม.ต้น	ม.ปลาย	หมายเหตุ
11. พัฒนาคณะเอง ชุมชน สังคม	-	✓	-	- ปรับเพิ่มอีก 1 บท
สาระการประกอบอาชีพ				
12. ช่องทางการเข้าสู่อาชีพ	✓			- ปรับสอดแทรก
13. ช่องทางการพัฒนาอาชีพ		✓		- ปรับสอดแทรก
14. ช่องทางการขยายอาชีพ			✓	- ปรับสอดแทรก
15. ทักษะการประกอบอาชีพ	✓			- ปรับสอดแทรก
16. ทักษะการพัฒนาอาชีพ		✓		- ปรับสอดแทรก
17. ทักษะการขยายอาชีพ			✓	- ปรับสอดแทรก
18. พัฒนาอาชีพให้มือผู้มีกิน	✓			- ปรับสอดแทรก
19. พัฒนาอาชีพให้มีความ เข้มแข็ง		✓		- ปรับสอดแทรก
20. พัฒนาอาชีพให้มีความ มั่นคง			✓	- ปรับสอดแทรก
รวม	11	13	11	
	35 รายวิชา			

การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

ในการจัดการศึกษาให้ตอบสนองนโยบายของรัฐบาล ที่ต้องการพัฒนาการศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพ จิตความสามารถในการแข่งขันให้ประชาชนได้มีอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคง มั่นคง เป็นบุคคลที่มีวินัย เปี่ยมไปด้วยคุณภาพ จริยธรรม มีจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น สามารถทำงานแข่งขันในตลาดสากลได้ และเพื่อให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาต้องปรับโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาให้ตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล โดยให้ความสำคัญในประเด็น ต่อไปนี้

1. ปรับโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งจำนวนรายวิชาเป็น 2 กลุ่ม คือ รายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก โครงสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา สามารถปรับโครงสร้างในส่วนของรายวิชาเลือก ให้เป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม คือ รายวิชาบังคับเลือก และรายวิชาเลือกเสรี ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง
โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
ของสถานศึกษา

ที่	สาระการเรียนรู้	จำนวนหน่วยกิต							
		ประถม		ม.ต้น			ม.ปลาย		
		บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก		บังคับ	เลือก	
					บังคับ เลือก	เลือก เสรี		บังคับ เลือก	เลือก เสรี
1	ทักษะการเรียนรู้	5		5			5		
2	ความรู้พื้นฐาน	12		16			20		
3	การประกอบอาชีพ	8		8	5		8	11	
4	ทักษะการดำเนินชีวิต	5		5			5		
5	การพัฒนาสังคม	6		6			6		
	รวม	36	12	40	5	11	44	11	21
		48 นก.		56 นก.			76 นก.		
	กพข.	100 ชม.		100 ชม.			100 ชม.		

รายวิชาบังคับเลือก รายวิชาบังคับเลือกเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาเลือก การแยกเป็นกลุ่มรายวิชาบังคับเลือก เพราะต้องการให้เกิดความชัดเจนว่าผู้เรียนทุกคนไม่ว่าจะเรียนเพื่อการศึกษาต่อเพื่อการประกอบอาชีพหรือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จะต้องเรียนรายวิชาเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งประกอบด้วย ทักษะอาชีพ การทำบัญชี การบริหารจัดการ กฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพอย่างน้อย 1 ใน 3 ของจำนวนหน่วยกิตในรายวิชาเลือกทั้งหมดในแต่ละระดับการศึกษา กล่าวคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 หน่วยกิต และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 11 หน่วยกิต เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตรที่เพิ่มขึ้น

รายวิชาเลือกเสรี รายวิชาเลือกเสรี เป็นรายวิชาที่ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความต้องการและความสนใจของตนเอง

2. การพัฒนารายวิชาเลือก การพัฒนารายวิชาเลือกสถานศึกษาสามารถพัฒนาได้เอง และควรพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับบริบทรอบๆ ตัวผู้เรียนและพื้นที่ รวมทั้งให้มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระของรายวิชาบังคับที่มีการสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งจะต้องพัฒนารายวิชาเลือกให้มีความหลากหลาย และเพียงพอต่อความต้องการในการเลือกเรียน

ทั้งนี้ การพัฒนารายวิชาเลือกด้านอาชีพ สถานศึกษาควรพัฒนาให้สอดคล้องกับกลุ่มอาชีพใหม่ 5 กลุ่ม และควรจัดทำรายวิชาเลือกที่เป็นกลุ่มอาชีพในสาขาเดียวกัน ให้ผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาอาชีพที่สนใจสาขาใดสาขาหนึ่งในเชิงลึก ผู้เรียนจะได้มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะความสามารถด้านอาชีพ เพียงพอที่จะใช้ในการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง เช่น หากผู้เรียนต้องการเรียนอาชีพเกษตรกรรม (ปลูกผักปลอดสารพิษ) รายวิชาเลือกทั้งรายวิชาบังคับเลือกและรายวิชาเลือกเสรีก็ต้องเป็นรายวิชาที่อยู่ในกลุ่มเกษตรกรรมด้วย เป็นต้น ในขณะเดียวกัน หากผู้เรียนต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นก็สามารถเลือกเรียนรายวิชาอื่นที่เป็นพื้นฐานในการเรียนต่อได้

3. กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต(กพข.) การวางแผนจัดทำกิจกรรม กพข. สถานศึกษาควรกำหนดสัดส่วนจำนวนชั่วโมง กพข.เป็น สองส่วน คือ

ส่วนที่ 1 โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม ร้อยละ 40

ส่วนที่ 2 โครงการที่เกี่ยวกับอาชีพ ร้อยละ 60

ส่วนที่ 1 โครงการเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม การจัดทำกิจกรรม กพข. ยังคงหลักการของการทำกิจกรรมเช่นเดิม ในส่วนนี้ให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับลูกเสือ ร้อยละ 20

ส่วนที่ 2 โครงการที่เกี่ยวกับอาชีพ ให้ถือว่าเป็นโครงการพัฒนาตนเองของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถให้ผู้เรียนพัฒนาโครงการเกี่ยวกับอาชีพที่สอดคล้องกับรายวิชาอาชีพที่ผู้เรียนเลือกเรียน กล่าวคือ หากผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาเลือกอาชีพด้านใด โครงการ ของ กพข.ควรเป็นโครงการที่เกี่ยวกับอาชีพนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ และฝึกทักษะทางด้านอาชีพมากขึ้น

อนึ่ง หากผู้เรียนมิได้เลือกเรียนด้านอาชีพ การจัดทำโครงการ กพข.ในส่วนที่ 2 ก็ควรจัดทำโครงการให้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้เรียนเลือกเรียน

การจัดทำโครงการเกี่ยวกับอาชีพ สถานศึกษาดำเนินการตามมีแนวทาง ดังนี้

- จัดกิจกรรม ให้ผู้เรียนฝึกการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ และบริบทอื่นๆ รอบๆ ตัวผู้เรียน

- ให้คำแนะนำในการเขียนโครงการ และช่วยพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ ที่จะนำไปปฏิบัติให้เหมาะสมและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน

- แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาโครงการในแง่ของความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ หรือนำไปประกอบอาชีพ

- ติดตามการจัดทำกิจกรรม กพข. ที่เป็นโครงการอาชีพ ซึ่งผู้เรียนสามารถดำเนินการได้จริงและเกิดการพัฒนาตนเอง ครอบครั้ว สังคม ชุมชน

- ประเมินโครงการกิจกรรม กพข. ที่เกี่ยวกับอาชีพ ตามหลักการจัดทำกิจกรรม กพข. ตามเกณฑ์ที่สำนักงาน กศน. กำหนด

4. การจัดทำโครงการ หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 กำหนดให้ผู้เรียนต้องจัดทำโครงการในรายวิชาเลือกในระดับประถมศึกษา
มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

สถานศึกษาควรวางแผนและแนะแนวให้สถานศึกษาเลือกจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการ
พัฒนาอาชีพหรือการประกอบอาชีพ

